

DOI:10.12923/2353-8627/2024-0014

Czasopismo indeksowane
na liście MNiSW - 70 pkt.

Retrospective assessment of parental attitudes versus severity of early maladaptive schemas in a non-clinical population of Polish adults – preliminary reports

Retrospektywna ocena postaw rodzicielskich a nasilenie wczesnych nieadaptacyjnych schematów w populacji nieklinicznej dorosłych Polaków – doniesienia wstępne

Monika Talarowska ABCDEFG, <https://orcid.org/0000-0002-3451-1250>,
Małgorzata Juraś-Darowny DE, <https://orcid.org/0000-0002-2490-5133>

Institute of Psychology, University of Lodz, Lodz, Poland

Abstract

Objectives: While from a developmental perspective, a secure bond with a parent is of great importance to a child's functioning, its establishment depends mainly on the caregivers and their parental attitudes – specific strategies or styles that enable the fulfilment of parental responsibilities. The objective of the presented study was to assess the correlation between the early maladaptive schemas and retrospectively assessed parental attitudes.

Methods: The study involved 94 people between the ages of 18 and 64 (average age: $M=34.84$, $SD=11.12$). Each participant completed a set of the following tools: the Young Schema Questionnaire (YSQ-S3-PL), the Parent-Child Relationship Questionnaire (PCR), and the Young Parent Inventory (YPI).

Results: Both parents' attitudes were similarly associated with the formation of early maladaptive schemas. For both mothers and fathers, loving and rejecting attitudes had the most numerous associations with the formation of early maladaptive schemas.

Conclusions: 1. In a retrospective evaluation of the subjects, both parents had a similar impact on the formation of domains of early maladaptive schemas. The only statistically significant differences occurred in the domain of Impaired Autonomy and Performance. Mothers had a stronger influence on the formation of schemas in this group. 2. For both mothers and fathers, loving (L) and rejecting (R) attitudes had the most numerous associations with the formation of early maladaptive schemas.

Keywords: early maladaptive schemas, parental attitudes, attachment

Streszczenie

Wstęp: Choć z perspektywy rozwojowej, zarówno na wczesnych, jak i późniejszych etapach życia bezpieczna więź z rodzicem ma ogromne znaczenie dla funkcjonowania dziecka, jej ustanowienie zależy głównie od opiekuna i jego postaw rodzicielskich - konkretnych strategii bądź stylów umożliwiających wypełnianie obowiązków rodzicielskich. Za cel prezentowanego badania przyjęto ocenę zależności pomiędzy stopniem nasilenia pierwszych z wymienionych, a charakterem retrospektywnie ocenianych zachowań obojga rodziców.

Materiał i metody: W badaniu uczestniczyły 94 osoby między 18 a 64 rokiem życia (średni wiek: $M=34.84$, $SD=11.12$). Każdy z uczestników wypełnił ankietę socjodemograficzną, Kwestionariusz schematów Younga (YSQ-S3-PL), Kwestionariusz stosunków między dziećmi a rodzicami (PCR), Kwestionariusz zachowań rodzicielskich Younga (YPI).

Wyniki i dyskusja: W retrospektywnej ocenie badanych oboje rodzice mieli zbliżony wpływ na kształtowanie się wczesnych nieadaptacyjnych schematów. Istotne statystycznie różnice dotyczą domeny osłabiona autonomia i brak dokonań, w których silniejszy okazał się wpływ matek. Matki istotnie częściej prezentowały postawę kochającą(L) oraz ochraniającą(A), a ojcowie – postawę odrzucającą(R). Zarówno w przypadku matek, jak i ojców postawa kochająca(L) oraz odrzucająca mają najliczniejsze związki z kształtowaniem się wczesnych nieadaptacyjnych schematów.

Wnioski: 1.W retrospektywnej ocenie badanych, oboje rodzice mieli zbliżony wpływ na kształtowanie się domen wczesnych nieadaptacyjnych schematów. Jedyne istotne statystycznie różnice dotyczą domeny osłabiona autonomia i brak dokonań. Silniejszy wpływ na kształtowanie się schematów z tej grupy miały matki. 2.Zarówno w przypadku matek, jak i ojców postawa

kochająca (L) oraz odrzucająca (R) mają najliczniejsze związki z kształtowaniem się wczesnych nieadaptacyjnych schematów.

Słowa kluczowe: wczesne nieadaptacyjne schematy, postawy rodzicielskie, przywiązanie

Introduction

From the day of birth, human development takes place in a social context, subject to the influence of both the distant and immediate environment – the family. The first relations established within the family, primarily linking the child to the primary caregivers, are particularly important for the trajectory of later development [1]. They are the ones that not only ensure the offspring's survival – helping them meet their physical, social, emotional and psychological needs – but also shape their perception of the world and enable them to successfully reach the next stages of development. The fundamental role of this bond is inscribed at the biological level in the workings of the human brain, which, through a series of neurohormonal changes, motivates the parent to show care and engage in caring behavior, ensuring that the child's first experiences of closeness and dependence are filled with security. This allows the formation of a secure attachment style – the first overarching psychosocial goal in the course of personality development [2]. This primordial relationship becomes the prototype and reference point for each person for all subsequent interpersonal relationships [3, 4].

Bowlby defined attachment as an enduring bond between people that allows them to build relationships, and through this, shape the social aspect of human functioning [5]. We can also define it as a long-term emotional relationship that is characterized by selectivity, the search for physical closeness, comfort and security that comes from achieving closeness, and the separation anxiety which occurs when the attachment figure is not attainable [6]. The dominant attachment style, which is largely a result of parental attitudes and behavioral strategies adopted toward the child by his or her parents, is considered a predictor of the formation of a person's personality, personal attitudes and the way he or she functions [7].

Although from a developmental perspective, in both the early and later stages of life, a secure bond with a parent is of great importance to a child's functioning, its establishment depends mainly on the caregiver; not only his or her subjective conditions, but also the heritage of the family of origin, the quality of the parents' relationship or factors inherent in the child influence the development of so-called parental attitudes – specific strategies or styles that enable the fulfilment of parental responsibilities [8]. The model developed by Roe assumes that either a warm

attitude or a cold attitude is the core of any parenting attitude [9]. They form the basis for acceptance, avoidance or emotional focus on the child, which can be accompanied by so-called partial attitudes: indifferent and liberal (casual), loving, attention, demanding, rejecting and neglecting [9]. The combinations of elements considered within the framework of the Roe model are an expression of the parents' emotional attitude toward the child – the most essential element of any parental attitude.

Contemporary researchers and clinicians emphasize the importance of parental attitudes in meeting a child's basic emotional needs and, consequently, in the formation of attachment styles and schemas, understood as a general pervasive motive or pattern, consisting of memories, emotions, beliefs, and bodily sensations, concerning the individual and his or her relationships with others, formed in childhood and/or adolescence, and developed throughout life [10].

The parental attitudes we discuss are also relevant to considerations of human personality formation, including the impact on the level of satisfaction of core emotional needs (CEN) [10, 11, 12], on internal operating models, the attachment behavioral system, attachment styles [13], or finally maladaptive and adaptive schemas [10].

The concept of cognitive schema refers to any general principle that gives meaning to life experiences and organizes them. Emerging during childhood or adolescence, early maladaptive schemas (EMS) develop as a result of the interaction of factors such as temperament, parental attitudes, traumatic experiences and deprivation of needs, and then accompany the individual as broad dysfunctional patterns present in his or her life.

The parents' attitudes and the parenting strategies they use can have a significant impact on the formation of a child's EMS. Among the most extensively researched there are the consequences of negative parenting – from unconscious neglect to overt abuse – which are sometimes pointed to as one of the most important predictors of EMS development [14]. Bruysters and Pilkington [15] note, however, that overprotective behaviors can also lead to the development of EMS, among other associated with impaired autonomy. It is suspected that parental attitudes may not only lead to intergenerational transfer of EMS, but also, by forming and reinforcing cognitive schemas, generate personality traits [16]. Revealed before adulthood, expanded and confirmed EMS accompany a person in later life and shape interpretations of life

experiences [17].

Young noted that some of the schemas formed in childhood can be the foundation of many chronic clinical syndromes, less serious personality problems, as well as personality disorders [10]. Thus, potentially intergenerationally transmitted schemas can perpetuate not only functioning schemas but also mental problems in subsequent generations. Therefore, it is so important to know the pathways of schemas formation. Their origins can be traced to the bond between the child to be born and the caregiver responsible for ensuring his or her safety, including parental attitudes.

Given the assumption that early maladaptive schemas have their origin in specific parental attitudes, the main objective of the presented study was to assess the

relationship between the degree of severity of the former and the nature of retrospectively assessed behavior of both parents (based on the A. Roe model).

Material and methods

Materials

The study involved 94 people between the age of 18 and 64 (average age: $M = 34.84$, $SD = 11.12$). When it comes to 74.47% of the study group, they were women. The majority the participants were from cities with populations over 100,000 (64.89%). Among the respondents, those with higher education (47.87%) and secondary education (34.04%) predominated. Table 1. presents the socio-demographic characteristics of the study group.

Table 1. Socio-demographic characteristics of the study group ($N = 94$).

Variable	Total		Men		Women	
Age						
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
	34.84	11.12	38.92	11.15	33.44	10.18
Gender						
	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%
	-	-	24	25.53	70	74.47
Education						
Vocational	4	4.26	4	16.67	-	-
Secondary	32	34.04	9	37.51	23	32.86
Bachelor	13	13.83	1	4.17	12	17.14
Higher	45	47.87	10	41.67	35	50.01
Place of residence						
Village	21	22.34	7	29.17	14	20.01
Town up to 100,000 residents	12	12.77	5	20.83	7	10.01
City of 100,000 to 250,000 residents	32	34.04	9	37.51	23	32.86
City of more than 250,000 residents	29	30.85	3	12.51	26	37.14

M – mean; *SD* – standard deviation; *N* – group size, % – percentage

Methods

In the first part of the study, the participants completed a short questionnaire that was used to collect socio-demographic data. The respondents then performed:

Young Schema Questionnaire (YSQ-S3-PL)

The Young Schema Questionnaire (YSQ-S3-PL) in the Polish adaptation by J. Oettingen et al. was used to assess the intensity of early maladaptive schemas [18]. It examines the severity of 18 schemas described in Young's theory grouped into five areas (domains), i.e., Disconnection and Rejection; Impaired Autonomy and Performance; Impaired Limits; Other-Directedness; and

Overvigilance and Inhibition [19]. The reliability index of the questionnaire was assessed as satisfactory. YSQ-S3-PL is characterized by good theoretical accuracy [16, 18].

Parent-Child Relationship Questionnaire (PCR) by A. Roe and M. Siegelman (Roe and Siegelman, 1963)

This questionnaire is used to measure parents' behaviors toward their young children, with these behaviors learned from the perspective of adolescents and/or adults [20]. It is based on Roe's typology of parental attitudes, which is based on two dimensions of parental attitudes toward the child, i.e., warmth and coldness. Loving, casual and attention attitudes are associated with warmth, while coldness is linked to demanding and

rejecting attitudes [21]. The PCR questionnaire does not take into account the neglectful attitude, which appears originally in Roe's model, and the indifferent and liberal attitudes are referred to as casual [21].

The Polish adaptation of the questionnaire consists of two parallel versions assessing separately the behavior of mothers and fathers (Mother – M, Father – F), in relation to their sons/daughters. The reliability of all 10 scales of the method (Cronbach's alpha) is satisfactory and in most cases reaches a value > 0.7 [22].

Young Parenting Inventory (YPI)

The questionnaire by J. Young is designed to retrospectively assess parental behaviors (mother and father separately) that may influence the formation of core beliefs, which underly early maladaptive schemas [23, 24]. The study used a 72-item questionnaire in a Polish translation by J. Oettingen (unpublished version).

Test procedure

The survey was conducted between January and March 2023 using a Google form. The respondents were recruited to participate in the survey using the 'snowball' method. The survey was made available through the Facebook platform on a private profile and in generally available groups.

Ethics

The presented project was approved by the University of Lodz Committee on Research Bioethics (resolution no. 1/KBBN-UŁ/II/2021-2022 of 1 December 2021).

Table 2. The results recorded in YSQ-S3-PL in the studied group (N = 94).

	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>
YSQ-S3-PL				
Total	68.46	28.26	30	150
I. Disconnection and Rejection				
Emotional deprivation	12.41	6.41	5	30
Abandonment	15.94	6.95	5	30
Mistrust/Abuse	15.29	5.68	5	30
Social isolation	14.37	6.86	5	30
Defectiveness/Shame	10.46	7.05	5	30
II. Impaired Autonomy and Performance				
Failure	12.72	6.79	5	30
Dependence/Incompetence	10.92	5.25	5	30
Vulnerability to harm/illness	13.85	6.51	5	30
Enmeshment/Undeveloped self	11.39	5.24	5	30
III. Impaired Limits				
Entitlement/Grandiosity	14.95	3.99	5	25
Insufficient self-control/self-discipline	14.65	5.61	5	30

The study procedure was conducted in accordance with the World Medical Association's Declaration of Helsinki and the ethical codes of the Belmont Report.

Methods of statistical analysis

Statistical analysis was performed using Statistica version 13.1. The study began by calculating basic descriptive statistics. The Shapiro-Wilk test was performed to assess the normality of the distribution of the variables under study. The test results proved to be statistically significant. The distributions of the variables under study deviated from the normal distribution, hence it was decided that non-parametric test variations would be used in the rest of the statistical analysis. To assess differences in the intensity of subsequent parenting attitudes/behaviors exhibited by the mothers and fathers of the subjects, the Wilcoxon signed-rank test was used. Spearman rank-order correlation coefficient (ρ) was used to assess the interrelationships between early maladaptive schemas and parental attitudes of the subjects' mothers and fathers. The following significance level was adopted: $\alpha = 0.05$.

Results

The results of the YSQ-S3-PL questionnaire for the study group are shown in Table 2., and the results of the YPI and PCR questionnaires are presented in Table 3. The YPI and PCR questionnaires also provide tests of significance of differences for individual scales assessing maternal and paternal behavior.

IV. Other-Directedness	47.69	11.43	25	73
Subjugation	12.03	5.25	5	23
Self-sacrifice	17.77	5.12	5	28
Approval/Recognition-seeking	17.89	5.94	5	28
V. Overvigilance and Inhibition	48.97	18.67	8	98
Unrelenting standards	17.41	5.06	5	28
Emotional inhibition	14.57	6.45	5	28
Negativity/Pessimism	16.97	7.74	6	30
Punitiveness	13.94	5.43	5	30

YSQ-S3-PL – Young Schema Questionnaire; N – group size; M – Mean; SD – standard deviation

The highest intensity in the Disconnection and Rejection domain was obtained by the following schemas: Abandonment (M = 15.95, SD = 6.95) and Mistrust/Abuse (M = 15.29, SD = 5.68). In the Impaired Autonomy and Performance domain, the following scheme recorded the highest intensity: Vulnerability to harm/illness (M = 13.85, SD = 6.51). In the domain of Impaired Limits, both of the schemas received a similar value (Entitlement/Grandiosity: M = 14.94, SD = 3.99; Insufficient self-control/

self-discipline: M = 14.65, SD = 5.61). In the area of Other-Directedness, two schemas received the highest intensity: Self-sacrifice (M = 17.77, SD = 5.12) and Approval/Recognition-seeking (M = 17.89, SD = 5.94). In the last of the domains, namely Overvigilance and Inhibition, the schemas of Unrelenting standards (M = 17.41, SD = 5.06) and Negativity/Pessimism (M = 16.97, SD = 7.74) recorded the highest intensity.

Table 3. The results recorded in YPI and PCR in the studied group (N = 94).

	YPI								Wilcoxon signed-rank test Z	p
	Mother				Father					
	M	SD	Min	Max	M	SD	Min	Max		
I. Disconnection and Rejection	45.61	9.63	31	76	45.53	10.09	27	72	0.274	0.783
Emotional deprivation	22.94	6.91	5	30	19.27	7.22	5	30	4.042	< 0.001*
Abandonment	7.26	4.44	4	19	9.01	4.61	4	19	3.198	0.001*
Mistrust/Abuse	6.69	4.24	4	24	7.94	4.73	4	24	3.403	< 0.001*
Defectiveness/Shame	8.73	5.93	4	24	9.32	5.77	4	24	1.696	0.089
II. Impaired Autonomy and Performance	39.56	12.67	19	73	34.52	15	58	10.72	4.289	< 0.001*
Failure	7.05	4.61	4	24	7.66	4.75	4	24	2.287	0.022*
Dependence/Incompetence	7.76	4.27	3	17	6.89	3.56	3	18	2.576	0.009*
Vulnerability to harm/illness	13.61	5.36	4	24	10.34	3.95	4	20	4.371	< 0.001*
Enmeshment/Undeveloped self	11.16	3.77	4	20	9.63	3.96	4	20	3.282	0.001*
III. Impaired Limits	19.24	6.24	8	39	20.35	6.63	8	43	1.906	0.06
Entitlement/Grandiosity	11.18	3.22	4	20	10.76	3.42	4	20	1.931	0.053
Insufficient self-control/self-discipline	9.06	4.15	4	21	9.61	4.41	4	20	1.033	0.301
IV. Other-Directedness	33.09	11.41	16	72	31.98	10.62	13	59	1.676	0.09
Subjugation	8.91	5.24	4	24	9.94	5.26	4	24	1.907	0.057
Self-sacrifice	11.73	4.35	5	24	9.95	4.11	4	20	4.521	< 0.001*

Approval/Recognition-seeking	12.47	5.02	4	24	12.11	4.82	4	24	0.731	0.465
V. Overvigilance and Inhibition	62.26	19.37	27	103	60.85	17.43	25	105	-0.133	0.89
Unrelenting standards	21.66	7.81	7	37	21.01	8.07	7	37	0.771	0.441
Emotional inhibition	17.06	4.98	7	28	17.05	4.95	7	27	0.029	0.976
Negativity/Pessimism	12.73	5.67	4	24	11.13	4.85	4	24	2.811	0.004*
Punitiveness	10.81	5.31	4	24	11.68	5.41	4	24	0.845	0.394
PCR										
	Mother				Father				Wilcoxon signed-rank test Z	p
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>		
Loving attitude (L)	30.69	7.42	10	40	26.48	8.03	10	40	4.769	< 0.001*
Demanding attitude (D)	21.12	7.41	10	40	22.28	8.02	10	40	1.246	0.212
Attention attitude (A)	25.27	5.66	11	39	18.78	5.64	10	35	7.536	< 0.001*
Rejecting attitude (R)	17.03	6.74	10	40	19.33	6.82	10	40	3.656	< 0.001*
Casual attitude (C)	24.89	5.46	13	39	25.01	5.61	11	36	0.452	0.651

YPI – Young Parenting Inventory; PCR – Parent-Child Relationship Survey; N – group size; M – Mean; SD – standard deviation; * – p statistically significant, ≤ 0.05

Analyzing the domains of schemas as indicated by the YPI questionnaire, we can see that in the retrospective evaluation of the subjects both parents had a similar impact on the formation of early maladaptive schemas. The only statistically significant differences occurred in the domain of Impaired Autonomy and Performance. Mothers had a stronger influence on the formation of schemas in this group.

However, when individual schemas from each domain were analyzed, statistically significant differences were revealed in the following schemas:

- Emotional deprivation; Dependence/incompetence; Vulnerability to harm/illness; Enmeshment; Self-sacrifice; Negativity/Pessimism (statistically significantly greater participation of mothers in the formation of the mentioned schemas),
- Abandonment; Mistrust/Abuse; Failure (statistically significantly greater participation of fathers in the formation of the mentioned schemas).

The results of the PCR questionnaire indicate that in the retrospective evaluation of the subjects, the mothers most often presented the following attitudes (from the strongest to the least presented behavior): loving (M = 30.69, SD = 7.42), attention (M = 25.27, SD = 5.66), casual (M = 24.89, SD = 5.46), followed by demanding (M = 21.12,

SD = 7.41) and rejecting (M = 17.03, SD = 6.74). For fathers, the frequency of parenting behaviors reflecting particular attitudes was as follows (also from strongest to least presented behaviors): loving (M = 26.48, SD = 8.03), casual (M = 25.01, SD = 5.61), demanding (M = 22.28, SD = 8.02), rejecting (M = 19.33, SD = 6.82) and attention (M = 18.78, SD = 5.64).

Analyzing the differences in parental attitudes of mothers and fathers as measured by the PCR questionnaire, it can be seen that mothers were significantly more likely to present loving (L) and attention (A) attitudes, while fathers were more likely to demonstrate rejecting (R) attitudes.

A correlation analysis was then conducted to see if there were interrelations between the individual parental attitudes of the subjects' mothers and fathers and the intensity of early maladaptive schemas as measured by the YSQ-S3-PL questionnaire (Table 4).

Analyzing the results shown in Table 4., it can be seen that for both mothers and fathers, loving (L) and rejecting (R) attitudes have the most numerous associations with the formation of early maladaptive schemas. The statistically significant correlations relate primarily to the schemas of the following three areas: Disconnection and Rejection; Impaired Autonomy and Performance;

Table 4. Relationships between the results of PCR and YSQ-S3-PL in the study group.

Variable	PCR									
	Mother					Father				
YSQ-S3-PL	L	D	A	R	C	L	D	A	R	C
I. Disconnection and Rejection	-0.373*	0.157	-0.107	0.041*	0.141	-0.299*	0.113	0.011	0.395*	0.095
Emotional deprivation	-0.402*	0.176	-0.182	0.483*	0.058	-0.335*	0.164	-0.115	0.402*	0.028
Abandonment	-0.260*	0.126	-0.037	0.293*	0.111	-0.168	0.118	0.058	0.277*	0.119
Mistrust/Abuse	-0.297*	0.189	-0.017	0.330*	0.071	-0.249*	0.079	0.064	0.363	0.031
Social isolation	-0.405*	0.221	-0.168	0.496*	0.095	-0.375*	0.128	-0.113	0.394*	0.133
Defectiveness/Shame	-0.244	0.019	-0.113	0.311*	0.193	-0.163	0.017	-0.031	0.208	0.163
II. Impaired Autonomy and Performance	-0.241	0.197	0.079	0.346*	0.138	-0.211	0.058	0.138	0.404*	0.085
Failure	-0.285*	0.145	-0.085	0.339*	0.021	-0.152	0.027	0.008	0.282*	0.087
Dependence/Incompetence	-0.165	0.093	0.135	0.273*	0.172	-0.232	0.066	0.132	0.367*	0.075
Vulnerability to harm/illness	-0.253*	0.163	0.085	0.348*	0.129	-0.168	-0.019	0.201	0.321*	0.126
Enmeshment/Undeveloped self	0.015	0.194	0.231	0.096	0.124	-0.059	0.107	0.163	0.298*	0.009
III. Impaired Limits	-0.306*	0.234	-0.001	0.387*	0.011	-0.273*	0.199	-0.001	0.363*	-0.057
Entitlement / Grandiosity	-0.245*	0.241	-0.028	0.306*	0.009	-0.154	0.188	-0.008	0.259*	-0.067
Insufficient self-control/self-discipline	-0.288*	0.187	-0.011	0.357*	-0.014	-0.308*	0.144	0.021	0.359*	-0.026
IV. Other-Directedness	-0.232	0.169	0.156	0.311*	0.207	-0.278*	0.245*	0.252*	0.408*	0.025
Subjugation	-0.231	0.207	0.097	0.327*	0.147	-0.228	0.109	0.197	0.368*	0.123
Self-sacrifice	-0.167	0.154	0.129	0.173	-0.012	0.001	0.205	0.129	0.369*	-0.186
Approval/Recognition-seeking	-0.181	0.052	0.039	0.233	0.215	-0.389*	0.208	0.035	0.384*	0.074
V. Overvigilance and Inhibition	-0.131	0.163	-0.009	0.176	-0.122	-0.134	0.084	0.071	0.116	0.039
Unrelenting standards	-0.319*	0.227	0.111	0.304*	-0.021	-0.227	0.285*	0.094	0.336*	-0.081
Emotional inhibition	-0.179	0.041	-0.028	0.214	0.106	-0.097	-0.077	0.34	0.115	0.231
Negativity/Pessimism	-0.352	0.234	-0.178	0.285	-0.162	0.121	-0.075	0.141	0.138	0.053
Punitiveness	-0.055	0.108	0.034	0.056	-0.116	0.017	-0.041	0.095	0.044	-0.028

YSQ-S3-PL – Young Schema Questionnaire; PCR – Parent-Child Relationship Survey; L – loving attitude; D – demanding attitude; A – attention attitude; R – rejecting attitude; C – casual attitude; * – p statistically significant, ≤ 0.05

and Impaired Limits. A loving attitude is associated with a lower intensity of schemas from the aforementioned domains, while the opposite is true of a rejecting attitude.

It is worth noting that in the case of one domain, namely Other-Directedness, statistically significant relationships were observed for loving (L), demanding (D), attention (A) and rejecting (R) attitudes presented by fathers. In the case of mothers, statistically significant correlations apply only to rejecting attitudes.

Discussion

The study presented here was designed to analyze the relationship of retrospectively assessed parental attitudes and behaviors (based on A. Roe's model) and a child's forming early maladaptive schemas. Previous literature shows that the type of attitude prevalent in a child's family affects the development of not only the child's self-esteem and identity [25, 26], but may also be associated with the risk of various groups of psychiatric disorders [27], including substance abuse [28], anxiety disorders [29], depression [30], or behavioral disorders [31]. The origins of these relationships can be traced back to the foundation of the emotional bond between the child and its caregiver – an attachment style that begins to form even before birth and whose basis is prenatal experience [32].

Young's theory explains that as a result of the development of a maladaptive attachment style between the child and a parent, the child's basic needs cannot be met. Long-term deprivation of needs causes cognitive and emotional representations associated with the area of frustration to be formed in the child's mind based on the information the young person receives about himself or herself from parents. This kind of negative self-knowledge, in turn, gives rise to related unpleasant emotions; in order to be able to cope with them, the child's mind creates certain strategies depending on the type of emotion and the child's temperament, referred to as early maladaptive schemas [33].

The results presented here confirm that parental attitudes may have an important role in the formation of early maladaptive schemas. The correlations presented in Table 4. reveal the special role in the development of EMS of two of them – loving (L) and rejecting (R) attitudes – demonstrated by both mothers and fathers. These two attitudes are associated with schemas from the domains of Disconnection and Rejection, Impaired Autonomy and Performance, and Impaired Limits, with the former being accompanied by a lower intensity of the respective schemas and the latter by a higher intensity.

The associations of loving (L) and rejecting (R) attitudes with early maladaptive schemas seem to confirm the special place of attachment style in the process of

schema development. Loving and rejecting behaviors were conceptualized by Roe as two ends of a continuum, characterized respectively by warmth (closeness) and coldness (distance) in the relationship with the child [21, 34]. The so-called insecure attachment style is associated with experiences that are expressions of rejection, such as the perception of the mother as uncaring [35], insecurity in the relationship with the father, disorganization of the relationship with both parents, and failure to create a bond with the mother [35, 36]. At the same time, a secure attachment style develops in an atmosphere of secure responsiveness to the child's needs, combined with support for the child's increasing autonomy [37]. The manifestation of these factors in the parent-child relationship is fostered by a loving attitude. A loving attitude thus seems to reflect a secure attachment style, and a rejecting attitude – a non-secure attachment style [38]. Furthermore, Field et al. [39] emphasize that the level of parental concern is linked primarily to the schemas from the Disconnection and Rejection domain.

As described, early maladaptive schemas may therefore be a young organism's response to a non-secure attachment style and accompanying frustration of basic needs – the effects of parental behaviors and attitudes. The cited conclusions also seem to be consistent with the widely discussed issue of intergenerational transmission of schemas (i.e. [16, 40]), according to which, early maladaptive schemas of parents are sometimes passed on to offspring. This process can occur as a result of parental attitudes and behaviors conditioned by the schemas held by the parents themselves.

Comparing the importance of mother's and father's attitudes, it should be noted that at the domain level, mothers had a stronger influence on the formation of schemas from the group of Impaired Autonomy and Performance. At the level of individual schemas, however, further differences are revealed – mothers significantly more contribute to the formation of schemas such as: Emotional deprivation; Dependence/Incompetence; Vulnerability to harm/illness; Enmeshment; Self-sacrifice; Negativity/Pessimism, Abandonment; Mistrust/Abuse; Defectiveness/Shame; Failure. These differences provide further evidence of the natural primary importance of the relationship with the mother for the development of the offspring, as revealed in the transmission of behavior between a mother and her child observed not only among humans, but also among other primates [38, 41]. The emotional bond that connects a mother and her child not only serves as a precursor to later social relationships, but also contributes to the formation of persistent biological pathways and neurohormonal responses – the substrate for the development of depressive or anxiety disorders or a protective mechanism against their occurrence [42]. The

results thus confirm its essential role in the formation of early maladaptive schemas.

It should be noted, however, that in the case of the Other-Directedness domain, the attitudes displayed by the fathers – loving (L), demanding (D), attention (A) and rejecting (R) – showed significant relationships with the individual schemas. In the case of mothers, significant correlations in this domain concerned only the rejecting attitude. Although the father-child relationship is far less often the focus of scholarly attention, studies reported that a father's caring attitude, involvement in child rearing, positive affect and the relationship built with the child negatively correlate with all maladaptive schemas [43]. As with the mother, the seeds of the bond between father and child can be seen as early as the prenatal period. Attachment style toward the mother and prenatal representations of the unborn child are considered early predictors of the father's parenting behavior [44]. Hence, the processes of forming early maladaptive schemas in the case of the relationship with the father may be based on the aforementioned frustration of needs and non-secure attachment style. The schemas that fall under the domain of Other-Directedness – Subjugation, Self-sacrifice, and Approval/Recognition-seeking – emerge as dependent on the father. The schemas of this domain are revealed in an excessive focus on others' desires and feelings at the expense of oneself and one's own needs in order to gain love, acceptance and closeness [45]. Studies focusing on relationships between fathers and daughters indicate that it is the father's acceptance that is associated with the daughter's higher self-esteem in adulthood, revealed in the areas of sense of competence, attractiveness, self-acceptance, among others [46]. Such results encourage further analysis that takes into account not only the importance of the parent's gender, but also the potential importance of the child's gender.

In the study in question, mothers were significantly more likely to present a loving (L) and attention (A) attitude, while fathers were more likely to display a rejecting (R) attitude. Differences in the attitudes of mothers and fathers provide a starting point for discussing the phenomenon of incompatible parental attitudes. Based on his experience in clinical work, Young observed that inconsistencies in the mother's and father's parental attitudes had a protective effect against increasing early maladaptive schemas. If at least one parent was a stable figure with a loving and accepting attitude toward the child, then the impact of his or her positive parental attitude partially compensated for the other parent's parenting deficiencies [10]. Plopa [47] argues that consensual positive attitudes of parents are most beneficial for the development of offspring, while conflicting attitudes inevitably introduce uncertainty and confusion into the child's life, and consensual negative

attitudes limit or disrupt the child's natural development. However, a study by Maćik [16] did not confirm the importance of incompatible parental attitudes for the higher intensity of schemas. Future analyses should therefore include the interaction of parental attitudes as a potentially important factor.

Although the relationships discussed are correlational, they may contribute to the development of a predictive model of early maladaptive schemas. The results obtained in the presented study indicate specific parental attitudes as variables that should be included in future analyses. Based on these, it can be suspected that a loving attitude (L) would be a protective factor against the development of early maladaptive schemas, while a rejecting attitude (R) could prove to be a significant risk factor for their development. Empirical verification of the model for the development of early maladaptive schemas is the most important direction for future research in this area. A better understanding of the origins of early maladaptive schemas can help develop effective ways to provide therapeutic assistance and educate the public, potentially enabling preventive measures as well.

Conclusions

1. In a retrospective evaluation of the subjects, both parents had a similar impact on the formation of domains of early maladaptive schemas. The only statistically significant differences occurred in the domain of Impaired Autonomy and Performance. Mothers had a stronger influence on the formation of schemas in this group.
2. For both mothers and fathers, loving (L) and rejecting (R) attitudes had the most numerous associations with the formation of early maladaptive schemas.

Limitations

1. The fact that only people who were not in treatment for mental disorders were recruited to participate may be a limitation of the presented study. It is noteworthy to consider replicating the study's assumptions across clinical groups.
2. The presented article did not evaluate the relationship between YSQ-S3-PL results and YPI scores. Due to the voluminous nature of the potential analyses, they will be presented in a subsequent publication.

Funding

Grant No.: B2211802000104.07, 'Early maladaptive schemas and selected biological personality correlates in the group of people diagnosed with borderline personality disorder', University of Lodz, Faculty of Educational Sciences.

2. Grant No.: B242180000237000 / 2024/ISST/1, 'Biological markers of attachment and Young's early maladaptive schemas in the group of people diagnosed

with borderline personality disorder', International Society of Schema Therapy, Grant Award

Wprowadzenie

Od dnia narodzin, rozwój człowieka przebiega w kontekście społecznym, podlegając wpływowi zarówno dalszego, jak i najbliższego środowiska – rodziny. Nawiązywane w jej obrębie pierwsze relacje, przede wszystkim łączące dziecko z podstawowym opiekunem, mają szczególne znaczenie dla trajektorii późniejszego rozwoju [1]. To właśnie one zapewniają potomstwu nie tylko przetrwanie – pomoc w realizacji potrzeb fizycznych, społecznych, emocjonalnych i psychologicznych – ale również kształtują jego sposób postrzegania świata i umożliwiają pomyślne osiąganie kolejnych etapów rozwoju. Fundamentalna rola tej więzi wpisana jest na poziomie biologicznym w działanie ludzkiego mózgu, który przy pomocy szeregu zmian neurohormonalnych motywuje rodzica do okazywania troski i podejmowania zachowań opiekuńczych, tak, aby pierwsze doświadczenia bliskości i zależności dziecka były przepełnione bezpieczeństwem. Pozwala to na kształtowanie bezpiecznego stylu przywiązania - pierwszego nadrzędnego celu psychospołecznego w przebiegu rozwoju osobowości [2]. Ta pierwotna relacja staje się bowiem dla każdego człowieka prototypem i punktem odniesienia dla wszystkich późniejszych związków interpersonalnych [3, 4].

Bowlby określał przywiązanie, jako trwałą więź między ludźmi, pozwalającą budować relacje, a poprzez to kształtującą społeczny aspekt funkcjonowania człowieka [5]. Możemy je również zdefiniować jako długotrwały, emocjonalny związek, który cechuje się selektywnością, poszukiwaniem fizycznej bliskości, komfortu i bezpieczeństwa wynikającego z osiągnięcia bliskości oraz lękiem separacyjnym pojawiającym się, kiedy figura przywiązania nie jest osiągalna [6]. Dominujący styl przywiązania, wynikający w dużym stopniu z postaw rodzicielskich i strategii zachowania przyjętych wobec dziecka przez jego rodziców, uważany jest za predyktor kształtowania się osobowości człowieka, jego osobistych postaw i sposobu funkcjonowania [7].

Choć z perspektywy rozwojowej, zarówno na wczesnych, jak i późniejszych etapach życia bezpieczna więź z rodzicem ma ogromne znaczenie dla funkcjonowania dziecka, jej ustanowienie zależy głównie od opiekuna. Nie tylko jego uwarunkowania podmiotowe, ale także dziedzictwo rodziny pochodzenia, jakość związku rodziców czy czynniki tkwiące w dziecku

wpływają na wykształcenie tzw. postaw rodzicielskich - konkretnych strategii bądź stylów umożliwiających wypełnianie obowiązków rodzicielskich [8]. Model opracowany przez Roe zakłada, że rdzeniem każdej postawy rodzicielskiej jest postawa ciepła bądź postawa chłodu [9]. Stanowią one bazę dla akceptacji, unikania lub uczuciowej koncentracji na dziecku, którym mogą towarzyszyć tzw. postawy cząstkowe: obojętna i liberalna (przypadkowa), kochająca, ochraniająca, wymagająca, odrzucająca i zaniedbująca [9]. Kombinacje elementów uwzględnionych w ramach modelu Roe są wyrazem emocjonalnego stosunku rodziców do dziecka – najistotniejszego elementu każdej postawy rodzicielskiej.

Współcześni badacze i klinicyści podkreślają znaczenie postaw rodzicielskich dla zaspokojenia podstawowych potrzeb emocjonalnych dziecka, a co za tym idzie dla kształtowania się stylów przywiązania i schematów, rozumianych jako ogólny, wszechogarniający motyw lub wzorzec, składający się ze wspomnień, emocji, przekonań oraz doznań cielesnych, dotyczących jednostki oraz jej relacji z innymi, wykształcony w dzieciństwie lub/i w okresie dojrzewania, a rozwijany przez całe życie [10].

Postawy rodzicielskie, o którym mówimy, mają również znaczenie w kontekście rozważań nad kształtowaniem się osobowości człowieka, w tym wpływu na poziom zaspokojenia podstawowych potrzeb emocjonalnych (*core emotional needs*, CEN) [10, 11, 12], na wewnętrzne modele operacyjne, behawioralny system przywiązania (*attachment behavioral system*), style przywiązania [13], czy wreszcie nieadaptacyjne i adaptacyjne schematy [10].

Pojęcie schematu poznawczego odnosi się do każdej ogólnej zasady, która nadaje sens życiowym doświadczeniom oraz je porządkuje. Powstające w okresie dzieciństwa bądź adolescencji, wczesne nieadaptacyjne schematy (*early maladaptive schemas*, EMS) rozwijają się w wyniku interakcji czynników, takich jak temperament, postawy rodzicielskie, doświadczenia traumatyczne i deprywacja potrzeb [11], a następnie towarzyszą jednostce jako szeroko zakrojone, dysfunkcyjne wzorce obecne w jej życiu.

Postawy rodzica i stosowane przez niego strategie wychowawcze mogą mieć istotny wpływ na formowanie EMS dziecka. Do najszerzej zbadanych należą konsekwencje negatywnego rodzicielstwa – od

nieświadomych zaniedbań po jawne nadużycia – które bywają wskazywane jako jeden z najważniejszych predyktorów rozwoju EMS [14]. Bruysters i Pilkington [15] zauważają jednak, że także zachowania nadopiekuńcze mogą doprowadzać do rozwoju EMS, między innymi związanych z uszkodzeniem autonomii. Podejrzewa się, że postawy rodzicielskie mogą nie tylko prowadzić do międzypokoleniowego transferu EMS, ale również, poprzez formowanie i umacnianie schematów poznawczych, generować cechy osobowości [16]. Ujawniające się przed osiągnięciem dorosłości, rozbudowywane i potwierdzane EMS towarzyszą człowiekowi w dalszym życiu, kształtując interpretacje życiowych doświadczeń [17].

Young zauważył, iż niektóre z powstałych w dzieciństwie schematów, mogą stanowić fundament wielu chronicznych zespołów klinicznych, mniej poważnych problemów osobowościowych, a także zaburzeń

osobowości [10]. Tym samym, potencjalnie przekazywane międzygeneracyjnie schematy, mogą utrzymywać nie tylko sposób wzorce funkcjonowania, ale również problemy psychiczne w kolejnych pokoleniach. Dlatego tak ważne jest poznanie dróg kształtowania się schematów. Ich początków można upatrywać w więzi łączącej przychodzące na świat dziecko oraz odpowiedzialnego za zapewnienie mu bezpieczeństwa opiekuna, w tym w jego postawach rodzicielskich.

Cel badania

Mając na uwadze założenie, iż wczesne nieadaptacyjne schematy mają swe źródło w konkretnych postawach rodzicielskich, za główny cel prezentowanego badania przyjęto ocenę zależności pomiędzy stopniem nasilenia pierwszych z wymienionych, a charakterem retrospektywnie ocenianych zachowań obojga rodziców (w oparciu o model A. Roe).

Tabela 1. Charakterystyka socjo-demograficzna badanej grupy (N = 94).

Zmienna	Ogółem		Mężczyźni		Kobiety	
Wiek						
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
	34.84	11.12	38.92	11.15	33.44	10.18
Płeć						
	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%
	-	-	24	25.53	70	74.47
Wykształcenie						
Zawodowe	4	4.26	4	16.67	-	-
Średnie	32	34.04	9	37.51	23	32.86
Licencjackie	13	13.83	1	4.17	12	17.14
Wyższe	45	47.87	10	41.67	35	50.01
Miejsce zamieszkania						
Wieś	21	22.34	7	29.17	14	20.01
Miasto do 100 tys. mieszkańców	12	12.77	5	20.83	7	10.01
Miasto 100-250 tys. mieszkańców	32	34.04	9	37.51	23	32.86
Miasto powyżej 250 tys. mieszkańców	29	30.85	3	12.51	26	37.14

M – średnia; *SD* – odchylenie standardowe; *N* – liczebność grupy, % - procent.

Materiał

W badaniu uczestniczyły 94 osoby między 18 a 64 rokiem życia (średni wiek: $M = 34.84$, $SD = 11.12$). 74,47% badanej grupy stanowiły kobiety. Większość grupy pochodzi z miast powyżej 100 tysięcy mieszkańców (64,89%). Wśród badanych dominowały osoby z wykształceniem wyższym (47,87%) oraz średnim (34,04%). W tabeli 1. Przedstawiono charakterystykę socjo-demograficzną badanej grupy.

Metoda

W pierwszej części badania, uczestnicy uzupełnili krótką ankietę, która posłużyła do zebrania danych socjo-demograficznych. Następnie badani wykonali:

1. Kwestionariusz schematów Younga (*Young Schema Questionnaire*, YSQ-S3-PL)

Do oceny natężenia wczesnych nieadaptacyjnych schematów wykorzystano *Young Schema Questionnaire* (YSQ-S3-PL) w polskiej adaptacji J. Oettingen i wsp. [18]. Bada on nasilenie 18 schematów opisanych w

teorii Younga pogrupowanych w 5 obszarów (domen): rozłączenia i odrzucenie; osłabiona autonomia i brak dokonań; uszkodzone granice; nakierowanie na innych; nadmierna czujność i zahamowanie [19]. Wskaźnik rzetelności kwestionariusza oceniono jako zadawalający. YSQ-S3-PL odznacza się dobrą trafnością teoretyczną [18, 19].

2. Kwestionariusz stosunków między dziećmi a rodzicami (*The Parent-Child Relations Questionnaire, PCR*) A. Roe i M. Siegelmana

Kwestionariusz ten służy do pomiaru zachowań rodziców w stosunku do ich małych dzieci, przy czym zachowania te poznawane są z perspektywy młodzieży i/lub dorosłych [20]. Opiera się on na typologii postaw rodzicielskich, przedstawionej przez Roe, której podstawę tworzą dwa wymiary stosunku rodziców do dziecka: ciepło oraz chłód. Z ciepłem związane są: postawa kochająca (loving), liberalna (casual) i ochraniająca (attention); z chłodem: postawa wymagająca (demanding) oraz odrzucająca (rejecting) [21]. Kwestionariusz PCR nie uwzględnia postawy zaniedbującej, która pojawia się oryginalnie w modelu Roe, a postawa obojętna i liberalna przyjęły miano liberalnej, przetłumaczonej z angielskiego jako casual [21].

Polska adaptacja kwestionariusza składa się z dwóch równoległych wersji oceniających oddzielnie zachowania matek i ojców (Matka - M, Ojciec - O), w stosunku do swoich synów/córek. Rzetelność wszystkich 10 skal metody (α -Cronbacha) jest zadowalająca i w większości przypadków osiąga wartość $> 0,7$ [22].

3. Kwestionariusz zachowań rodzicielskich Younga (*Young Parenting Inventory, YPI*)

Kwestionariusz autorstwa J. Younga przeznaczony jest do retrospektywnej oceny zachowań rodziców (oddzielnie matki i ojca), mogących mieć wpływ na kształtowanie się podstawowych przekonań (core beliefs) leżących u podłoża wczesnych nieadaptacyjnych schematów [23, 24]. W badaniu wykorzystano 72-itemowy kwestionariusz w polskim tłumaczeniu J. Oettingen (wersja nieopublikowana).

Procedura badania

Badanie przeprowadzono w okresie od stycznia do marca 2023 roku, z wykorzystaniem formularza Google. Respondenci byli rekrutowani do udziału w badaniu metodą „kuli śnieżnej”. Ankietę udostępniono za pomocą platformy Facebook na prywatnym profilu oraz w grupach o ogólnodostępnym charakterze.

Etyka

Prezentowany projekt został zatwierdzony przez Komisję ds. bioetyki badań naukowych Uniwersytetu Łódzkiego (uchwała nr 1 /KBBN-UŁ/II/2021-2022 z dnia 13 grudnia 2021 r.).

Procedura badania została przeprowadzona zgodnie z Deklaracją Helsińską Światowego Stowarzyszenia Lekarzy oraz kodeksami etycznymi Raportu z Belmont.

Metody analizy statystycznej

Analizę statystyczną wykonano w programie Statistica ver. 13.1. Badanie rozpoczęto od wyliczenia podstawowych statystyk opisowych. W celu oceny normalności rozkładu badanych zmiennych przeprowadzono test Shapiro-Wilka. Wyniki testu okazały się istotny statystycznie. Rozkłady badanych zmiennych odbiegają od rozkładu normalnego, więc zdecydowano, że w dalszej części analizy statystycznej będą używane nieparametryczne odmiany testów. Dla oceny różnic w natężeniu kolejnych postaw / zachowań rodzicielskich prezentowanych przez matki oraz ojców badanych osób wykorzystano test kolejności par Wilcoxon. Współczynnik rho Spermmana, posłużył do oceny wzajemnych zależności pomiędzy wczesnymi nieadaptacyjnymi schematami a postawami rodzicielskimi matek i ojców badanych osób. Przyjęto poziom istotności: $\alpha=0.05$.

Wyniki

Wyniki kwestionariusza YSQ-S3-PL dla badanej grupy przedstawia tabela 2, a wyniki kwestionariuszy YPI oraz PCR tabela 3. W przypadku kwestionariusza YPI oraz PCR przedstawiono również testy istotności różnic dla poszczególnych skal oceniających zachowania matek oraz ojców.

Tabela 2. The results recorded in YSQ-S3-PL questionnaire in the studied group (N = 94).

	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>
YSQ-S3-PL				
Suma	68.46	28.26	30	150
I. Rozłączenie i odrzucenie				
Deprywacja emocjonalna	12.41	6.41	5	30
Opuszczenie / Niestabilność więzi	15.94	6.95	5	30
Nieufność / Skrzywdzenie	15.29	5.68	5	30
Izolacja społeczna	14.37	6.86	5	30

Wadliwość / Wstyd	10.46	7.05	5	30
II. Osłabiona autonomia i brak dokonań	48.87	19.56	20	96
Porażka	12.72	6.79	5	30
Zależność / Niekompetencja	10.92	5.25	5	30
Podatność na zranienie lub chorobę	13.85	6.51	5	30
Uwikłanie emocjonalne	11.39	5.24	5	30
III. Uszkodzone granice	29.61	8.23	13	52
Roszczeniowość / Wielkościowość	14.95	3.99	5	25
Niewystarczająca samokontrola / samodyscyplina	14.65	5.61	5	30
IV. Nakierowanie na innych	47.69	11.43	25	73
Podporządkowanie	12.03	5.25	5	23
Samopoświęcenie	17.77	5.12	5	28
Poszukiwanie akceptacji i uznania	17.89	5.94	5	28
V. Nadmierna czujność i zahamowanie	48.97	18.67	8	98
Nadmierne wymagania	17.41	5.06	5	28
Zahamowanie emocjonalne	14.57	6.45	5	28
Negatywizm / Pesymizm	16.97	7.74	6	30
Bezwzględna surowość / Punitywność	13.94	5.43	5	30

YSQ-S3-PL – Kwestionariusz Schematów Younga; N – liczebność grupy; M – Średnia; SD – odchylenie standardowe.

W badanej grupie w domenie „Rozłączenie i odrzucenie” największe natężenie uzyskały schematy: Opuśczenie / Niestabilność więzi (M = 15.95, SD = 6.95) oraz Nieufność / Skrzywdzenie (M = 15.29, SD = 5.68). W domenie „Osłabiona autonomia i brak dokonań” najwyższe natężenie uzyskał schemat: Podatność na zranienie lub chorobę (M = 13.85, SD = 6.51). W domenie „Uszkodzone granice”, obydwie ze schematów uzyskały zbliżoną wartość (Roszczeniowość / Wielkościowość:

M = 14.94, SD = 3.99; Niewystarczająca samokontrola / samodyscyplina: M = 14.65, SD = 5.61). W obszarze „Nakierowanie na innych” najwyższe natężenie uzyskały dwa schematy: Samopoświęcenie (M = 17.77, SD = 5.12) oraz Poszukiwanie akceptacji i uznania (M = 17.89, SD = 5.94). W ostatniej z domen („Nadmierna czujność i zahamowanie”), największe natężenie uzyskał schemat Nadmierne wymagania (M = 17.41, SD = 5.06) oraz Negatywizm / Pesymizm (M = 16.97, SD = 7.74).

Tabela 3. The results recorded in YPI and PCR questionnaire in the studied group (N = 94).

	YPI								Test kolejności par Wilcoxon Z	p
	Matka				Ojciec					
	M	SD	Min	Max	M	SD	Min	Max		
I. Rozłączenie i odrzucenie	45.61	9.63	31	76	45.53	10.09	27	72	0.274	0.783
Deprywacja emocjonalna	22.94	6.91	5	30	19.27	7.22	5	30	4.042	< 0.001*
Opuśczenie / Niestabilność więzi	7.26	4.44	4	19	9.01	4.61	4	19	3.198	0.001*
Nieufność / Skrzywdzenie	6.69	4.24	4	24	7.94	4.73	4	24	3.403	< 0.001*
Wadliwość / Wstyd	8.73	5.93	4	24	9.32	5.77	4	24	1.696	0.089
II. Osłabiona autonomia i brak dokonań	39.56	12.67	19	73	34.52	15	58	10.72	4.289	< 0.001*

Porażka	7.05	4.61	4	24	7.66	4.75	4	24	2.287	0.022*
Zależność / Niekompetencja	7.76	4.27	3	17	6.89	3.56	3	18	2.576	0.009*
Podatność na zranienie lub chorobę	13.61	5.36	4	24	10.34	3.95	4	20	4.371	< 0.001*
Uwikłanie emocjonalne	11.16	3.77	4	20	9.63	3.96	4	20	3.282	0.001*
III. Uszkodzone granice	19.24	6.24	8	39	20.35	6.63	8	43	1.906	0.06
Roszczeniowość / Wielkościowość	11.18	3.22	4	20	10.76	3.42	4	20	1.931	0.053
Niewystarczająca samokontrola / samodyscyplina	9.06	4.15	4	21	9.61	4.41	4	20	1.033	0.301
IV. Nakierowanie na innych	33.09	11.41	16	72	31.98	10.62	13	59	1.676	0.09
Podporządkowanie	8.91	5.24	4	24	9.94	5.26	4	24	1.907	0.057
Samopoświęcenie	11.73	4.35	5	24	9.95	4.11	4	20	4.521	< 0.001*
Poszukiwanie akceptacji i uznania	12.47	5.02	4	24	12.11	4.82	4	24	0.731	0.465
V. Nadmierna czujność i zahamowanie	62.26	19.37	27	103	60.85	17.43	25	105	-0.133	0.89
Nadmierne wymagania	21.66	7.81	7	37	21.01	8.07	7	37	0.771	0.441
Zahamowanie emocjonalne	17.06	4.98	7	28	17.05	4.95	7	27	0.029	0.976
Negatywizm / Pesymizm	12.73	5.67	4	24	11.13	4.85	4	24	2.811	0.004*
Bezwzględna surowość / Punitywność	10.81	5.31	4	24	11.68	5.41	4	24	0.845	0.394
PCR										
	Matka				Ojciec				Test kolejności par Wilcoxona Z	p
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>		
Postawa kochająca (L)	30.69	7.42	10	40	26.48	8.03	10	40	4.769	< 0.001*
Postawa wymagająca (D)	21.12	7.41	10	40	22.28	8.02	10	40	1.246	0.212
Postawa ochraniająca (A)	25.27	5.66	11	39	18.78	5.64	10	35	7.536	< 0.001*
Postawa odrzucająca (R)	17.03	6.74	10	40	19.33	6.82	10	40	3.656	< 0.001*
Postawa liberalna (C)	24.89	5.46	13	39	25.01	5.61	11	36	0.452	0.651

YPI – Kwestionariusz zachowań rodzicielskich Younga; PCR – Kwestionariusz stosunków między dziećmi a rodzicami; N – liczebność grupy; M – Średnia; SD – odchylenie standardowe; * – p istotne statystycznie, ≤ 0.05 .

Analizując domeny schematów, na które wskazuje kwestionariusz YPI możemy zauważyć, iż w retrospektywnej ocenie badanych oboje rodzice mieli zbliżony wpływ na kształtowanie się wczesnych nieadaptacyjnych schematów. Jedyne istotne statystycznie różnice dotyczą domeny osłabiona autonomia i brak dokonań. Silniejszy wpływ na kształtowanie się schematów z tej grupy miały matki.

Jednak, gdy analizie poddane zostały poszczególne schematy z każdej z domen, istotne statystycznie różnice ujawniły się w schematach:

- Deprywacja emocjonalna; Zależność / niekompetencja; Podatność na zranienie / chorobę; Uwikłanie emocjonalne; Samopoświęcenie; Negatywizm / pesymizm (istotnie statystycznie większy udział matek w kształtowaniu się wymienionych schematów),
- Opuszczenie / niestabilność więzi; Nieufność / skrzywdzenie; Porażka (istotnie statystycznie większy udział ojców w kształtowaniu się wymienionych schematów).

Wyniki kwestionariusza PCR wskazują, iż w retrospektywnej ocenie badanych matki najczęściej

prezentowały postawę (od zachowań najmocniej do najslabiej prezentowanych): kochającą (M = 30.69, SD = 7.42), ochraniającą (M = 25.27, SD = 5.66), liberalną (M = 24.89, SD = 5.46), a następnie wymagającą (M = 21.12, SD = 7.41) i odrzucającą (M = 17.03, SD = 6.74). W przypadku ojców, częstość zachowań rodzicielskich odzwierciedlających poszczególne postawy kształtowała się następująco (również od zachowań najmocniej do najslabiej prezentowanych): postawa kochająca (M = 26.48, SD = 8.03), liberalna (M = 25.01, SD = 5.61), wymagająca (M = 22.28, SD = 8.02), odrzucająca (M = 19.33, SD = 6.82) oraz ochraniająca (M = 18.78, SD = 5.64).

Analizując różnice w postawach rodzicielskich matek i ojców mierzone kwestionariuszem PCR można zauważyć, iż matki istotnie częściej prezentowały postawę kochającą (L) oraz ochraniającą (A), a ojcowie – postawę odrzucającą (R).

Następnie przeprowadzono analizę korelacyjną, mającą na celu sprawdzenie, czy istnieją zależności pomiędzy poszczególnymi postawami rodzicielskimi matek i ojców badanych osób a natężeniem wczesnych nieadaptacyjnych schematów mierzonych kwestionariuszem YSQ-S3-PL (tabela 4).

Tabela 4. Zależności pomiędzy wynikami kwestionariusza PCR oraz YSQ-S3-PL w badanej grupie.

Zmienna	PCR									
	Matka					Ojciec				
YSQ-S3-PL	L	D	A	R	C	L	D	A	R	C
I. Rozłączenie i odrzucenie	-0.373*	0.157	-0.107	0.041*	0.141	-0.299*	0.113	0.011	0.395*	0.095
Deprywacja emocjonalna	-0.402*	0.176	-0.182	0.483*	0.058	-0.335*	0.164	-0.115	0.402*	0.028
Opuszczenie / Niestabilność więzi	-0.260*	0.126	-0.037	0.293*	0.111	-0.168	0.118	0.058	0.277*	0.119
Nieufność / Skrzywdzenie	-0.297*	0.189	-0.017	0.330*	0.071	-0.249*	0.079	0.064	0.363	0.031
Izolacja społeczna	-0.405*	0.221	-0.168	0.496*	0.095	-0.375*	0.128	-0.113	0.394*	0.133
Wadliwość / Wstyd	-0.244	0.019	-0.113	0.311*	0.193	-0.163	0.017	-0.031	0.208	0.163
II. Osłabiona autonomia i brak dokonań	-0.241	0.197	0.079	0.346*	0.138	-0.211	0.058	0.138	0.404*	0.085
Porażka	-0.285*	0.145	-0.085	0.339*	0.021	-0.152	0.027	0.008	0.282*	0.087
Zależność / Niekompetencja	-0.165	0.093	0.135	0.273*	0.172	-0.232	0.066	0.132	0.367*	0.075
Podatność na zranienie lub chorobę	-0.253*	0.163	0.085	0.348*	0.129	-0.168	-0.019	0.201	0.321*	0.126
Uwikłanie emocjonalne	0.015	0.194	0.231	0.096	0.124	-0.059	0.107	0.163	0.298*	0.009
III. Uszkodzone granice	-0.306*	0.234	-0.001	0.387*	0.011	-0.273*	0.199	-0.001	0.363*	-0.057

Roszczeniowość / Wielkościowość	-0.245*	0.241	-0.028	0.306*	0.009	-0.154	0.188	-0.008	0.259*	-0.067
Niewystarczająca samokontrola / samodyscyplina	-0.288*	0.187	-0.011	0.357*	-0.014	-0.308*	0.144	0.021	0.359*	-0.026
IV. Nakierowanie na innych	-0.232	0.169	0.156	0.311*	0.207	-0.278*	0.245*	0.252*	0.408*	0.025
Podporządkowanie	-0.231	0.207	0.097	0.327*	0.147	-0.228	0.109	0.197	0.368*	0.123
Samopoświęcenie	-0.167	0.154	0.129	0.173	-0.012	0.001	0.205	0.129	0.369*	-0.186
Poszukiwanie akceptacji i uznania	-0.181	0.052	0.039	0.233	0.215	-0.389*	0.208	0.035	0.384*	0.074
V. Nadmierna czujność i zahamowanie	-0.131	0.163	-0.009	0.176	-0.122	-0.134	0.084	0.071	0.116	0.039
Nadmierne wymagania	-0.319*	0.227	0.111	0.304*	-0.021	-0.227	0.285*	0.094	0.336*	-0.081
Zahamowanie emocjonalne	-0.179	0.041	-0.028	0.214	0.106	-0.097	-0.077	0.34	0.115	0.231
Negatywizm / Pesymizm	-0.352	0.234	-0.178	0.285	-0.162	0.121	-0.075	0.141	0.138	0.053
Bezwzględna surowość / Punityność	-0.055	0.108	0.034	0.056	-0.116	0.017	-0.041	0.095	0.044	-0.028

YSQ-S3-PL – Kwestionariusz Schematów Younga; PCR – Kwestionariusz stosunków między dziećmi a rodzicami; L – postawa kochająca; D – postawa wymagająca; A – postawa ochraniająca; R – postawa odrzucająca; C – postawa liberalna; * – p istotne statystycznie, ≤ 0.05 .

Analizując wyniki przedstawione w tabeli 4, można zauważyć, że zarówno w przypadku matek, jak i ojców postawa kochająca (L) oraz odrzucająca (R) mają najliczniejsze związki z kształtowaniem się wczesnych nieadaptacyjnych schematów. Istotnie statystycznie zależności dotyczą przede wszystkim schematów z trzech obszarów: Rozłączenie i odrzucenie; Osłabiona autonomia i brak dokonań; Uszkodzone granice. Postawa kochająca jest powiązana z mniejszym natężeniem schematów z wymienionych domen, a odwrotnie – postawa odrzucająca.

Warto podkreślić, iż w przypadku jednej domeny: „Nakierowanie na innych” istotne statystyczne zależności zaobserwowano w przypadku postawy kochającej (L), wymagającej (D), ochraniającej (A) oraz odrzucającej (R) prezentowanych ze strony ojców. W przypadku matek, istotne statystycznie zależności dotyczą jedynie postawy odrzucającej.

Dyskusja

Prezentowane badanie miało na celu analizę związków retrospektywnie ocenianych postaw i zachowań rodzicielskich (opartych o model A. Roe) oraz kształtujących się u dziecka wczesnych nieadaptacyjnych schematów. Dotychczasowa literatura pokazuje, że

rodzaj postawy dominujący w rodzinie dziecka wpływa na rozwój nie tylko jego samooceny i tożsamości [25, 26], ale także może być powiązany z ryzykiem wystąpienia różnych grup zaburzeń psychicznych [27], w tym uzależnień od substancji psychoaktywnych [28], zaburzeń lękowych [29], depresji [30], czy zaburzeń zachowania [31]. Źródeł tych zależności można upatrywać w fundamencie więzi emocjonalnej łączącej dziecko i opiekuna – stylu przywiązania, który zaczyna się kształtować jeszcze przed narodzinami, a którego bazą są doświadczenia prenatalne [32].

Teoria Younga objaśnia, iż w wyniku rozwinięcia się pomiędzy dzieckiem a rodzicem nieadaptacyjnego stylu przywiązania dochodzi do niezaspokojenia podstawowych dziecięcych potrzeb (basic needs). Długotrwała deprivacja potrzeb sprawia, że na podstawie informacji, jakie młody człowiek otrzymuje o sobie od swoich rodziców, w dziecięcym umyśle formowane są reprezentacje poznawczo emocjonalne powiązane z obszarem frustracji. Tego rodzaju negatywna samowiedza powoduje z kolei powstawanie powiązanych z nią przykrych emocji i aby być w stanie radzić sobie z nimi umysł dziecka tworzy określone strategie zależne od rodzaju emocji i temperamentu dziecka – wczesne nieadaptacyjne schematy [33].

Przedstawiane wyniki potwierdzają, że postawy rodzicielskie mogą mieć istotny udział w procesie kształtowania wczesnych nieadaptacyjnych schematów. Przedstawione w Tabeli 4 korelacje ujawniają szczególną rolę w rozwoju EMS dwóch z nich: postawy kochającej (L) oraz odrzucającej (R), prezentowanych zarówno przez matki, jak i ojców. To właśnie te dwie postawy wiążą się ze schematami z domen Rozłączenie i odrzucenie, Osłabiona autonomia i brak dokonań oraz Uszkodzone granice, przy czym pierwszej z nich towarzyszy niższe natężenie poszczególnych schematów, a drugiej wyższe.

Związki postawy kochającej (L) oraz odrzucającej (R) ze wczesnymi nieadaptacyjnymi schematami zdają się potwierdzać szczególne miejsce stylu przywiązania w procesie rozwoju schematów. Zachowania kochające i odrzucające pojmowane były przez Roe jako dwa krańce kontinuum, charakteryzowane odpowiednio przez ciepło (bliskość) i chłód (dystans) w relacji z dzieckiem [21, 34]. Tzw. pozabezpieczny styl przywiązania wiązany jest z doświadczeniami będącymi wyrazem odrzucenia, takimi jak: percepcja matki jako niedbającej [35], brak bezpieczeństwa w relacji z ojcem, dezorganizacja relacji z obydwójkiem rodziców czy niewykształcenie więzi z matką [35, 36]. Jednocześnie bezpieczny styl przywiązania rozwija się w atmosferze bezpiecznego odpowiadania na potrzeby dziecka, połączonego ze wspieraniem jego coraz większej autonomii [37]. Są to czynniki, których ujawnianiu się w relacji rodzic-dziecko sprzyja postawa kochająca. Postawa kochająca zdaje się zatem odzwierciedlać bezpieczny styl przywiązania, a postawa odrzucająca pozabezpieczny styl przywiązania [38]. Również Field et al. [39] podkreślają, że poziom rodzicielskiej troski jest powiązany przede wszystkim z chętnościami z doemny Rozłączenie / odrzucenie.

W opisywanym ujęciu, wczesne nieadaptacyjne schematy mogą być zatem odpowiedzią młodego organizmu na pozabezpieczny styl przywiązania oraz towarzyszącą mu frustrację podstawowych potrzeb - efekty zachowań i postaw rodzicielskich [40]. Przyniesione wnioski zdają się być spójne również z szeroko dyskutowaną kwestią międzypokoleniowej transmisji schematów [40], według której wczesne nieadaptacyjne schematy rodziców bywają przekazywane potomstwu. Proces ten może zachodzić właśnie wskutek postaw i zachowań rodzicielskich uwarunkowanych posiadanymi przez samych rodziców schematami.

Porównując znaczenie postaw matki i ojca, należy zauważyć, że na poziomie domen, silniejszy wpływ na kształtowanie się schematów z grupy osłabionej autonomii i braku dokonań miały matki. Na poziomie poszczególnych schematów ujawniają się jednak dalsze różnice: matki mają istotnie większy udział w kształtowaniu się również takich schematów jak: Deprywacja emocjonalna;

Zależność / niekompetencja; Podatność na zranienie / chorobę; Uwikłanie emocjonalne; Samopoświęcenie; Negatywizm / pesymizm, Opuszczenie / niestabilność więzi; Nieufność / skrzywdzenie; Wadliwość / wstyd; Porażka. Różnice te stanowią kolejny dowód świadczący o naturalnym, pierwotnym znaczeniu relacji z matką dla rozwoju potomstwa, ujawniającym się w transmisji zachowań pomiędzy matką a jej dzieckiem obserwowanej nie tylko wśród ludzi, ale także wśród innych naczelnych [41, 42]. Wiąż emocjonalna łącząca matkę i dziecko nie tylko stanowi prekursor późniejszych relacji społecznych, ale również przyczynia się do kształtowania trwałych szlaków biologicznych i reakcji neurohormonalnych – podłoża rozwoju zaburzeń depresyjnych czy lękowych lub mechanizmu chroniącego przed ich wystąpieniem [42]. Uzyskane wyniki potwierdzają zatem jej zasadniczą rolę w kształtowaniu wczesnych nieadaptacyjnych schematów.

Należy jednak zaznaczyć, że w przypadku domeny Nakierowanie na innych, to właśnie postawy prezentowane przez ojców – zarówno kochająca (L), wymagająca (D), ochraniająca (A), jak i odrzucająca (R) – wykazywały istotne związki z poszczególnymi schematami. W przypadku matek, istotne zależności w tej domenie dotyczyły jedynie postawy odrzucającej. Choć relacja łącząca ojca i dziecko zdecydowanie rzadziej stanowi przedmiot zainteresowania naukowców, badania donoszą, że opiekuńcza postawa ojca, jego zaangażowanie w wychowanie dziecka, pozytywny afekt i zbudowana z dzieckiem relacja negatywnie korelują ze wszystkimi nieadaptacyjnymi schematami [43]. Podobnie jak w przypadku matki, załączki więzi łączącej ojca i dziecko widoczne są już w okresie prenatalnym. Styl przywiązania względem matki oraz prenatalne reprezentacje nienarodzonego dziecka uznawane są za wczesne predyktory zachowań rodzicielskich ojca [44]. Tym samym, procesy kształtowania wczesnych nieadaptacyjnych schematów w przypadku relacji z ojcem mogą opierać się na wspomnianych wcześniej frustracji potrzeb oraz pozabezpiecznym stylu przywiązania. Wchodzące w skład domeny Nakierowanie na innych schematy – podporządkowanie, samopoświęcenie oraz poszukiwanie akceptacji i uznania -wyłaniają się jako zależne od ojca. Schematy tej domeny ujawniają się w nadmiernym skupieniu na cudzych pragnieniach i uczuciach kosztem siebie i własnych potrzeb, aby zdobyć miłość, akceptację i bliskość [45]. Badania skupiające się na relacjach ojców i córek wskazują, że właśnie akceptacja ze strony ojca wiąże się z wyższą samooceną córki w dorosłości, ujawniającą się między innymi w obszarach poczucia kompetencji, atrakcyjności, samoakceptacji [46]. Tego typu wyniki zachęcają do dalszych analiz uwzględniających nie tylko znaczenie płci rodzica, ale również potencjalne znaczenie płci dziecka.

W omawianym badaniu, matki istotnie częściej prezentowały postawę kochającą (L) oraz ochraniającą (A), a ojcowie – postawę odrzucającą (R). Różnice w postawach matek i ojców stanowią punkt wyjściowy do dyskusji o zjawisku niezgodności postaw rodzicielskich. Na podstawie doświadczenia w pracy klinicznej, Young zaobserwował, że niezgodności w postawach rodzicielskich matki i ojca miały wpływ chroniący przed nasileniem wczesnych nieadaptacyjnych schematów. Jeśli chociaż jeden z rodziców był stabilną figurą z kochającym i akceptującym nastawieniem do dziecka to wpływ jego pozytywnej postawy rodzicielskiej rekompensował częściowo braki wychowawcze drugiego rodzica [10]. Plopa [47] twierdzi, że najbardziej korzystne dla rozwoju potomstwa są zgodne postawy pozytywne rodziców, podczas gdy postawy sprzeczne nieuchronnie wprowadzają w życie dziecka niepewność i zagubienie, a zgodne postawy negatywne ograniczają bądź zaburzają jego naturalny rozwój. Przeprowadzone na gruncie polskim badania Mącik [16] nie potwierdziły jednak znaczenia niezgodności postaw rodzicielskich dla większego nasilenia schematów. Przyszłe analizy powinny zatem uwzględniać interakcję postaw rodzicielskich jako potencjalnie istotny czynnik.

Choć omówione relacje mają charakter korelacyjny, mogą przyczynić się do rozwoju modelu predykcyjnego wczesnych nieadaptacyjnych schematów. Uzyskane w prezentowanym badaniu wyniki wyłaniają konkretne postawy rodzicielskie jako zmienne, które należałoby włączyć do przyszłych analiz. Na ich podstawie można podejrzewać, że postawa kochająca (L) stanowiłaby czynnik chroniący przed rozwojem wczesnych nieadaptacyjnych schematów, podczas gdy postawa odrzucająca (R) mogłaby okazać się istotnym czynnikiem ryzyka ich rozwoju. Empiryczna weryfikacja modelu rozwoju wczesnych nieadaptacyjnych schematów stanowi najważniejszy kierunek przyszłych badań w tym obszarze. Lepsze zrozumienie genezy wczesnych nieadaptacyjnych schematów może pomóc w wypracowaniu skutecznych sposobów pomocy terapeutycznej i edukacji społeczeństwa, potencjalnie umożliwiając również działania prewencyjne.

Conclusions

1. W retrospektywnej ocenie badanych, oboje rodzice mieli zbliżony wpływ na kształtowanie się domen wczesnych nieadaptacyjnych schematów. Istotne statystycznie różnice dotyczą domeny osłabiona autonomia i brak dokonań. Silniejszy wpływ na kształtowanie się schematów z tej grupy miały matki.
2. Zarówno w przypadku matek, jak i ojców postawa kochająca (L) oraz odrzucająca (R)

mają najliczniejsze związki z kształtowaniem się wczesnych nieadaptacyjnych schematów.

Ograniczenia

1. Ograniczeniem prezentowanego badania może być fakt rekrutowania do udziału w nim jedynie osób nie leczących się z powodu zaburzeń psychicznych. Należy rozważyć replikację założeń badania w poszczególnych grupach klinicznych.
2. W prezentowanym artykule nie oceniano związków pomiędzy wynikami kwestionariusza YSQ-S3-PL a wynikami kwestionariusza YPI. Z uwagi na obszerność potencjalnych analiz, zostaną one przedstawione w kolejnej publikacji.

Praca powstała w ramach konkursu grantowego:

1. Grant nr: B2211802000104.07, 'Early maladaptive schemas and selected biological personality correlates in the group of people diagnosed with borderline personality disorder', Uniwersytet Łódzki, Wydział nauk o Wychowaniu.

2. Grant nr: B242180000237000 / 2024/ISST/1, 'Biological markers of attachment and Young's early maladaptive schemas in the group of people diagnosed with borderline personality disorder', International Society of Schema Therapy, Grant Award.

Conflict of interest

The authors have declared no conflict of interest.

References

1. Merrill SM, Gladish N, Fu MP, Moore SR, Konwar C, Giesbrecht GF, et al. Associations of peripheral blood DNA methylation and estimated monocyte proportion differences during infancy with toddler attachment style. *Attachment & Human Development*, 2013; 25(1): 132-161.
2. Mikulincer M, Shaver PR. *Attachment in adulthood: Structure, dynamics, and change*. The Guilford Press, 2007
3. Clarkin JF. Conceptualization and treatment of personality disorders. *Psychotherapy Research*, 2006; 16(1): 1-11.
4. Lyddon WJ, Sherry A. Developmental personality styles: An attachment theory conceptualization of personality disorders. *Journal of Counseling and Development*, 2001; 79(4): 405-414.
5. Ainsworth MDS, Bowlby J. An ethological approach to personality development. *American Psychologist*, 1991; 46: 331-341.
6. Schaffer HR, Emerson PE. The development of social attachments in infancy. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 1964; 29(3, Whole No. 94): 1-77. <https://doi.org/10.2307/1165727>
7. Gillath O, Karantzas GC, Romano D, Karantzas KM. Attachment Security Priming: A Meta-Analysis. *Personality and Social Psychology Review* 2022; 26(3): 183-241, <https://doi.org/10.1177/10888683211054592>
8. Russell A, Russell G. Warmth in mother-child and father-child relationships in middle childhood. *British Journal of Developmental Psychology*, 1989; 7: 219-235.

9. Olszewski K, Talik E, Oleś M. The tendency to worry and the perception of parental attitudes in adolescence. *Psychologia Rozwojowa*, 2016; 21(3): 89-103.
10. Young, J. E., Klosko, J.S., & Weishaar, M.E. (2006). *Schema therapy: a practitioner's guide*. Guilford Publications.
11. Arntz A, Rijkeboer M, Chan E, Fassbinder E, Karaosmanoglu A, Lee CW, et al. Towards a reformulated theory underlying schema therapy. Position paper of an International Workgroup. *Cognitive Therapy and Research*, 2021; 45: 1007-1020, <https://doi.org/10.1007/s10608-021-10209-5> 2021
12. Louis JP, Davidson AT, Lockwood G, Wood A. Positive perceptions of parenting and their links to theorized core emotional needs. *Journal of Child and Family Studies*, 2020; 29: 3342-3356.
13. Bowlby J. Attachment theory and its therapeutic implications. *Adolescent Psychiatry*, 1978; 6: 5-33.
14. May T, Younan R, Pilkington PD. Adolescent maladaptive schemas and childhood abuse and neglect: A systematic review and meta-analysis. *Clinical Psychology & Psychotherapy*, 2022; 29(4): 1159-1171.
15. Bruysters NYF, Pilkington PD. Overprotective parenting experiences and early maladaptive schemas in adolescence and adulthood: A systematic review and meta-analysis. *Clinical Psychology & Psychotherapy*, 2023; 30(1): 10-23, <https://doi.org/10.1002/cpp.2776>
16. Mącik D. Young's Early Maladaptive Schemas and their relations to personality disorders' traits in a non-clinical sample - preliminary research. *Psychiatria i Psychoterapia*, 2018; 12(1): 3-24.
17. Pilkington PD, Younan R, Karantzas GC. Identifying the research priorities for schema therapy: A Delphi consensus study. *Clinical Psychology & Psychotherapy*, 2023; 30(2): 344-356.
18. Oettingen J, Chodkiewicz J, Mącik D, Gruszczyńska E. Polish adaptation of the Young Schema Questionnaire 3 Short Form (YSQ-S3-PL). *Psychiatria Polska*, 2018; 52(4): 707-718.
19. Young, J. E. (2005). *Young Schema Questionnaire – Short Form 3 (YSQ-S3)*. Cognitive Therapy Center.
20. Alvarez JR, Farber BA, Schonbar RA. The relationship of psychological mindedness to adult perceptions of early parental rejection. *Journal of Clinical Psychology*, 1998; 54(8): 1079-84.
21. Roe A, Siegelman M. A parent-child relations questionnaire. *Child Development*, 1963; 34(2): 355-369.
22. Turska E, Chudzicka-Czupała A, Grabowski D. Perception of parental attitudes and work ethic of young adults. *Polskie Forum Psychologiczne*, 2017; 22(3): 400-419.
23. Sheffield A, Waller G, Emanuelli F, Murray J, Meyer C. Links between parenting and core beliefs: preliminary psychometric validation of the Young Parenting Inventory. *Cognitive Therapy & Research*, 2005; 29: 787-802.
24. Young, J. E. (1999). *Young Parenting Inventory (YPI)*. Cognitive Therapy Centre.
25. Beardslee WR, Gladstone TR, Wright EJ, Cooper AB. A family-based approach to the prevention of depressive symptoms in children at risk: evidence of parental and child change. *Pediatrics*, 2003; 112(2): 119-31, <https://doi.org/10.1542/peds.112.2.e119>
26. Luyck K, Tildesley EA, Soenens B, Andrews JA, Hampson SE, Peterson M, et al. Parenting and trajectories of children's maladaptive behaviors: A 12-year prospective community study. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 2011; 40: 468-478.
27. Nguyen HTL, Nakamura K, Seino K, Vo VT. Relationships among cyberbullying, parental attitudes, self-harm and suicidal behavior among adolescents: results from a school-based survey in Vietnam. *BMC Public Health*, 2020; 20(1): 476.
28. Öngel Atar A, Yalçın Ö, Uygun E, Çiftçi Demirci A, Erdoğan A. The assessment of family functions, dyadic adjustment, and parental attitude in adolescents with substance use disorder. *Noro Psikiyatr Ars*, 2016; 53(1), 38-44.
29. Gerçeker GÖ, Özdemir EZ, Özdemir B, Bektaş M. Development of the parental attitude scale-protecting children during COVID-19 and the relationship between parental attitudes and fear of COVID-19. *Journal of Pediatric Nursing*, 2023; 62: 113-120, <https://doi.org/10.1016/j.pedn.2021.09.007>
30. Ozturk Y, Onat M, Ozyurt G, Mutlu C, Tufan AE, Akay AP. Relationships between family functioning, parenting and peer victimization in adolescent depression: A cross-sectional study. *Northern Clinics of Istanbul*, 2021; 8(3): 212-221.
31. Sarman A, Tuncay S. The associations of parental attitudes and peer bullying with alexithymia in adolescents: A structural equality model. *Journal of Pediatric Nursing*, 2023; S0882-5963(23)00280-4.
32. Chambers J. The neurobiology of attachment: from infancy to clinical outcomes. *Psychodynamic Psychiatry*, 2017; 45(4): 542-563.
33. McLean HR, Bailey HN, Lumley MN. The secure base script: associated with early maladaptive schemas related to attachment. *Psychology and Psychotherapy*, 2014; 87(4): 425-446.
34. Brunkan RJ, Crites JO. An inventory to measure the parental attitude variables in Roe's theory of vocational choice. *Journal of Counseling Psychology*, 1964; 11(1): 3-11. <https://doi.org/10.1037/h0040708>
35. Nickell AD, Waudby CJ, Trull TJ. Attachment, parental bonding and borderline personality disorder features in young adults. *Journal of Personality Disorders*, 2002; 16(2): 148-159.
36. Miljkovitch R, Deborde AS, Bernier A, Corcos M, Speranza M, Pham-Scottez A. Borderline personality disorder in adolescence as a generalization of disorganized attachment. *Frontiers in Psychology*, 2018; 9, 1962.
37. Koehn AJ, Kerns KA. Parent-child attachment: meta-analysis of associations with parenting behaviors in middle childhood and adolescence. *Attachment & Human Development*, 2018; 20(4): 378-405, <https://doi.org/10.1080/14616734.2017.1408131>
38. Beato A, Pereira AI, Barros L, Muris P. The relationship between different parenting typologies in fathers and mothers and children's anxiety. *Journal of Child and Family Studies*, 2016; 25(5); 1691-1701.
39. Field AM, Francis AJP, Carr SN. Borderline personality and depressive symptomatology: Common psychosocial predictors and comorbidity. *Australian Journal of Psychology*, 2015; 67(4): 197-206.
40. Mącik D, Chodkiewicz J, Bielicka D. Trans-generational transfer of early maladaptive schemas—A preliminary study performed on a nonclinical group. *Current Issues in Personality Psychology*, 2016; 4(3): 132-145. <https://doi.org/10.5114/cipp.2016.60411>
41. Champagne FA. Epigenetic mechanisms and the transgenerational effects of maternal care. *Frontiers in Neuroendocrinol*, 2008; 29(3): 386-397.
42. Collins WA, Russell G. Mother-child and father-child relationships in middle childhood and adolescence: A developmental analysis. *Developmental Review*, 1991; 11(2): 99-136.
43. Monirpoor N, Gholamyzarch M, Tamaddonfard M, Khoosfi H, Ganjali AR. Role of father-child relational quality in early maladaptive schemas. *International Journal of High Risk Behavior and Addiction*, 2012; 1(2): 50-54.
44. Svendsrud H, Fredriksen E, Moe V, Smith L, Tsotsi S, Ullebø AK, et al. Becoming dad: expectant fathers' attachment style and

- prenatal representations of the unborn child. *Children*, 2023; 10, 1187.
45. Young, J. E., & Klosko, J.S. (1994). *Reinventing Your Life: How to Break Free from Negative Life Patterns and Feel Good Again*. Scribe Publications.
  46. Weryszko, M., & Kogut, N. (2023). Parental attitudes of fathers and daughters' self-esteem and stress management style in the period of early adulthood. *Kwartalnik Naukowy Fides Et Ratio*, 53(1), 125-136.
  47. Płopa M. *Więzi w małżeństwie i rodzinie: metody badań*. Oficyna Wydawnicza Impuls, 2008.

Corresponding author

Monika Talarowska
e-mail: talarowskamonika@wp.pl
Instytut Psychologii
Wydział Nauk o Wychowaniu
Uniwersytet Łódzki, Polska

Otrzymano: 13.05.2024

Zrecenzowano: 29.05.2024

Przyjęto do publikacji: 28.06.2024